

Alicja Szymczak

Plichtów

 <https://orcid.org/0000-0001-7238-3993>

Jan Szymczak

Plichtów

 <https://orcid.org/0000-0003-0705-4450>

Testament rajcy łódzkiego Klemensa Czarnego z roku 1594

Summary

Testament of Clement the Black, councilor of Łódź (1594)

Clement the Black belonged to the elite of the Łódź burghers in the second half of the 16th century. He was a juror in municipal court in the years 1561–1572, in 1573 he became a councilor and held this office until his death in 1594. He made his last will on February 10 of that year. Four daughters: Dorothy, Sophia, Catherine and Anne received dowries in money of 6 marks each. At the same time, all the arable lands and gardens were given to his three sons: Wojciech, Stanislaw and Mark, with whom he was to live until his death. The will contains the location of the property of Clement the Black and his well-known neighbors, as well as many old topographic names from the area of today's Łódź. Importantly, the local dialect of the town appears in this document.

Keywords: Łódź, 16th century, townspeople, wills

Streszczenie

Klemens Czarny należał do elity mieszczaństwa łódzkiego w drugiej połowie XVI w. Był ławnikiem w latach 1561–1572, w 1573 r. został rajcą i sprawował ten urząd do śmierci w 1594 r. Testament sporządził 10 lutego tegoż roku. Cztery córki: Dorota, Zofia, Katarzyna i Anna otrzymały posagi w pieniądzu – po 6 grzywien każda. Natomiast wszystkie

Received: 2021-08-16. Verified: 2021-08-17. Revised: 2022-06-09. Accepted: 2022-06-25

© by the author, licensee University of Lodz – Lodz University Press, Lodz, Poland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

grunty orne i ogrody otrzymali jego trzej synowie: Wojciech, Stanisław i Marek, z którym miał mieszkać aż do śmierci. Testament zawiera opis lokalizacji posiadłości Klemensa Czarnego i znanych imiennie jego sąsiadów, wymienia też wiele dawnych nazw topograficznych z terenu dzisiejszej Łodzi. Dodatkową wartość badawczą dokumentu stanowi miejscowy dialekt, w jakim został on spisany.

Słowa kluczowe: Łódź, wiek XVI, mieszczanie, testamenty

Zwierciadło Saskie, przetłumaczone i przeniesione na grunt polski przez Bartłomieja Groickiego w 1558 r.¹, w liście 34 dotyczyło testamentu. Prawodawca, dostrzegając okoliczność, że „ojcowie oddając mienie testamentem dzieci zostawiali w ubóstwie, co było przeciw dobremu obyczajowi”, wprowadził szereg obostrzeń w jego stosowaniu. Testament należało sporządzić za życia, bowiem po śmierci majątek należał do dziedziców. Ważności nabierał testament sporządzony przed urzędem, w obecności wójta i dwóch lub trzech ławników, ewentualnie wobec siedmiu świadków². Nie można było rozporządzać mieniem w czasie choroby bez pozwolenia potomków. Jedynie ruchomości podlegały swobodnej dyspozycji donatariusza.

Testamenty mieszczan łódzkich sprzed kilkuset lat nie były dotąd przedmiotem szerszego zainteresowania badaczy, ale dwa najstarsze z okresu do 1525 r. zostały już przynajmniej skatalogowane³, późniejsze zaś nie są znane. Warto zatem odnotować kilka z nich z najstarszej księgi wójtowsko-radzieckiej miasta Łodzi z lat 1464–1600⁴, natomiast bliżej przedstawić tylko tytułowy testament rajcy łódzkiego Klemensa Czarnego z 1594 r. ze względu na zawarte w nim nazewnictwo topograficzne miasta Łodzi i jego okolic oraz wymienionych tam bliższych i dalszych sąsiadów Klemensa, które to informacje podnoszą wartość badawczą tego dokumentu.

¹ B. Groicki, *Artykuły prawa Maydeburckiego, które zowią Speculum Saxonum*, Kraków 1558. *Vide*: idem, *Tytuły prawa majdeburckiego*, wyd. K. Koranyi, Warszawa 1954.

² B. Groicki, *Porządek sądów i spraw miejskich prawa majdeburckiego w Koronie Polskiej*, wyd. K. Koranyi, Warszawa 1953, s. 80, 133. *Vide* m.in. M. Mięka, *Tradycje prawne w regulacjach testamentowych w miastach Królestwa Polskiego XIV–XVI wieku: prawo sasko-magdeburskie, prawo kanoniczne i rzymskie oraz prawodawstwo lokalne*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” [dalej: KHKM] 2020, R. LXVIII, nr 2, s. 151.

³ *Vide*: *Katalogi testamentów mieszkańców miast z terenów Korony i Wielkiego Księstwa Litewskiego do 1795 roku*, red. U. Augustyniak, t. V (*Testamenty z ksiąg sądowych małych miast polskich do 1525 roku*), oprac. A. Bartoszewicz, K. Mrozowski, M. Radomski, K. Warda, red. A. Bartoszewicz, Warszawa 2017, nr 246, 247.

⁴ *Vide*: A. Szymczak, *Średniowieczna księga wójtowsko-radziecka Łodzi*, „Rocznik Łódzki” 2008, t. LV, s. 136.

Za testamenty przyjęto zarówno wpisy określone tym terminem, jak i zeznania złożone przed urzędnikami rady lub ławy, którzy odbierali je w domu chorego. Liczba testamentów – jak zresztą także transakcji nieruchomościami – rośnie w XVI w., świadcząc o upowszechnieniu i docenianiu roli pisma jako instrumentu czynności prawnych także w łódzkim magistracie⁵.

Najstarszy wpis określony mianem testamentu pochodzi z 1493 r. Burmistrz Jan Dąbrowski w istocie wpisał oprawę dla swej drugiej żony, szlachcianki Doroty Papieskiej, niewątpliwie wzorując się tu na prawie ziemskim i który to wymóg przeforsował jego teść, dając córce w posagu 5 grzywien. Zapewne była to kolejna rata, bowiem pierwszego zapisu dla żony Doroty Dąbrowski dokonał w 1471 r., a ostatniego w 1504 r.⁶

Pozostałe testamenty – już właściwe pod względem prawnym – pochodzą z XVI w. Dnia 7 czerwca 1514 r. swoją ostatnią wolę podyktował krawiec Marcin Pyrzchotek, przeznaczając swój majątek swojej matce i bratankowi Jakubowi⁷. Dnia 12 listopada 1525 r. Grzegorz Jedlicki (Jedliczyk)⁸ z żoną Anną zapisali dom, pola, 14 uly, bydło, rzeczy kupieckie kościołowi („pro ecclesia”), zapewne łódzkiemu kościołowi parafialnemu pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. Wśród świeckich beneficjentów byli: Stanisław Samson, obdarowany domem i polem za pracę na rzecz darczyńcy, oraz Daniel, który otrzymał pola, Jan Jedlicki zaś dostał 10 owiec, tunikę i beczkę miodu. Inne rzeczy miały zostać rozdzielone między Daniela, Samsona, Golucha, Bartosza Pryskora i Piotra Proboszczewskiego. Nie znamy relacji łączących wymienione osoby, ale z kontekstu wynika, że małżeństwo Jedlickich nie pozostawiło dzieci.

W 1526 r. Maciej Nowak testamentem przeznaczył połowę pól i domu dla kościoła („pro ecclesia”) – zapewne dla swego kościoła parafialnego, a drugą połowę dla żony Doroty i małoletnich dzieci. Egzekutorami testamentu ustanowił dwóch duchownych łódzkich. W ten sposób chciał niewątpliwie uchronić swoją żonę i potomstwo przed własnym bratem Wojciechem i swymi starszymi dziećmi – z innego małżeństwa – już wcześniej wydzielonymi. Testament zawierał też warunek, że w razie śmierci dzieci wszystkie darowizny przechodzą na Kościół, co dawało gwarancję bezpieczeństwa zapisu. Nie znamy dokładnie okoliczności sporządzenia tego

⁵ *Vide*: A. Adamska, „Stąd do wieczności”. *Testament w perspektywie piśmienności pragmatycznej na przełomie średniowiecza i epoki nowożytnej*, KHKM 2013, R. LXI, nr 2, s. 191–196; M. Mikuła, *op. cit.*, s. 132–133.

⁶ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie [dalej: AGAD], Akta wójtowskie i radzieckie miasta Łodzi [dalej: AWiRŁ], ks. 1, k. 2, 27. Zapisy wienne z wolna zdobywały uznanie wśród mieszczan łódzkich, gdyż ich liczba wzrosła wydatnie w drugiej połowie XVI w.

⁷ *Ibidem*, k. 40v–41. *Cf. Katalogi testamentów mieszkańców miast...*, t. V, nr 246.

⁸ AGAD, AWiRŁ, ks. 1, k. 65–66. *Cf. Katalogi testamentów mieszkańców miast...*, t. V, nr 246, jako: Grzegorz...lyczyk [?].

dokumentu, Maciej Nowak żył bowiem jeszcze co najmniej dwa lata⁹. Może zatem podjął działania prawne w związku z zarazą albo planowaną podróżą.

O testamencie kowala Mikołaja Kucha dowiadujemy się jedynie z polecenia biskupa wrocławskiego Macieja Drzewickiego, sporządzonego w 1527 r. w Wolborzu, nakazującego przygotować jego *oblatę*, ale samego dokumentu nie odnotowano¹⁰. Podobnie ostatnią wolę pewnej wdowy Agaty poznajemy na podstawie zeznania egzekutorów z 5 listopada 1533 r. Posiadane dobra zapisała – tym razem wyraźnie wymienionemu – kościołowi parafialnemu w Łodzi („ecclesiam parochialem lodzensem”), a jedynie 2 grzywny przekazała małoletniej wnuczce, córce nieżyjącego Walentego¹¹. Legat testamentowy Katarzyny Zawiesiny z Lutomierska w wysokości 5 florenów węgierskich na rzecz kościoła parafialnego w Łodzi („ecclesie in prefata Lodzya”) przekazał 27 grudnia 1532 r. Michał Lutomirski, łowczy sieradzki¹². W 1544 r. Mikołaj Jałocha, ławnik łódzki (1537–1544), sporządził testament, w myśl którego żona Katarzyna dostała dom i bydło, kościół parafialny zaś otrzymał 12 grzywien i wierzytelności u wielu mieszczan. W 1559 r. Stanisław Kuszek zapisał bratu ciotecznemu Wawrzyńcowi Miemczykowi z Żabic całe swoje mienie, tj. 5 przymiarków pól, folwark, dom, bydło¹³.

W 1571 r. swoją ostatnią wolę podyktowała do księgi Małgorzata Samsonowa, wdowa po Wojciechu Samsonie. Cały majątek: dom i sprzęt domowy, bydło, ogród, role, przymiarki, przekazała siostrzenicy Zofii Kupskiej, pod warunkiem spłaty jej długów. Samsonowa wspomina w tym dokumencie o dziedziczeniu po synu, który zatem zmarł przed 1571 r. Zofia Kupska zapisała te dobra swemu mężowi Maciejowi w dożywocie¹⁴.

Dnia 7 października 1575 r. chory Mikołaj Jałocha (syn lub bratanek wspomnianego wyżej ławnika Jałochy) rozdzielił cały majątek pomiędzy dziesięcioro swych dzieci. Córki dostały pieniądze uzupełniające pierwszą wyprawę. Jagna Pawłowa otrzymała 5 grzywien, Anna, żona Jakuba Kuby – 4 grzywny, Zofia ze Rzgowa – 2 grzywny, Marusia z Pabianic – 2 grzywny i Dorota z Rokicia¹⁵ – 2 grzywny. Posag każdej z córek Mikołaja Jałochy wynosił zatem co najmniej 6 grzywien. Dwaj synowie, Paweł i Piotr, także dostali spłatę w pieniądzu. Całość spadku Pawła ojciec wycenił na 30 talarów. Piotr otrzymał w testamencie 8 talarów jako uzupeł-

⁹ AGAD, AWiRŁ, ks. 1, k. 68v–69.

¹⁰ *Ibidem*, k. 78.

¹¹ *Ibidem*, k. 81.

¹² *Ibidem*, k. 79–79v.

¹³ *Ibidem*, ks. 2, k. 29v, 99.

¹⁴ *Ibidem*, k. 169v–170v, 172.

¹⁵ Rokicie, wieś, obecnie w granicach miasta Łodzi.

nienie wcześniejszego wydziału. Dwie grzywny dostała jeszcze wnuczka Urszulka Pawłówna. Nieruchomości odziedziczyli synowie. Michał otrzymał 10 grzywien i przymiarki. Natomiast najmłodszy Walenty i Jakub dostali włókę roli, przymiarki, dom w rynku i plac, na którym mogli pobudować dom. Z nimi miała zamieszkać matka, którą powinni utrzymywać do jej śmierci¹⁶.

Dnia 11 listopada 1579 r. chory Tomasz Rożek zadysponował drugą połową domu i nieruchomości dla swej córki Marusi i zięcia Jana – jak to im wcześniej obiecał. Nie wiemy, czy miał jeszcze inne potomstwo¹⁷. W tej sprawie warto jeszcze zwrócić uwagę na powoływanie się na przepisy prawa magdeburgskiego, które niewątpliwie były w ręku pisarza ksiąg, skoro odwołał się do stosownego artykułu. W 1585 r. Mikołaj Persal tuż przed śmiercią zapisał dwukrotnie dobra synowi Janowi; starszy Wojciech tylko wyraził zgodę na zapis, gdyż widocznie został wcześniej wydzielony.

W 1586 r. Piotr Gębka zeznał przed urzędem zapis dla żony Doroty, chroniąc ją przed zakusami swego brata i synowców. W jej przypadku sytuacja była bowiem wyjątkowa. Dorota nie miała dzieci, ale wniosła do domu męża nieruchomości odziedziczone po matce oraz babce i przy tych nieruchomościach mąż nakazywał ją pozostawić. Jego majątek natomiast – zgodnie z prawem – należał się jego krewnym¹⁸.

W 1590 r. Jagna Pawłowa w testamencie uczyniła dziedzicem syna Pawła, natomiast córkom rozdała pieniądze i ruchomości. Anna dostała 10 grzywien i w wyprawie suknię, pościel, skrzynię i skrzynkę. Dorocie, balwierce z Pabianic, do pierwszej wyprawy dołożyła krowę. Córka Kachna z Radogoszczy otrzymała 4 grzywny, które darował jej wuj, aby nie obciążać zobowiązaniami siostrzeńca Pawła. Wspomniana już Urszulka Pawłówna, żona Wojciecha Chometki, otrzymała do pierwszej wyprawy krowę, i tak samo Agnieszka z Brzezina i Barbara ze Rzgowa. Pieniądze, które dostały jej córki, pochodzą z posagu Jagny Pawłówny, która otrzymała od rodziców 14 grzywien¹⁹.

W tymże roku na testament zmarłego Walentego Jałochy powołali się jego bracia: Jakub i Michał. W 1592 r. wpisano ostatnią wolę szlachcianki i mieszczanek łódzkiej Doroty Żerosławskiej, żony Mikołaja. Potwierdziły ją siostry: Jadwiga Boddzanowska, Barbara Żerosławska i panna Marusia. Siostry odebrały od Marcina i Jana Samsoników 10 grzywien, za które Dorota sprzedała im role. Beneficjentem jej pozostałych nieruchomości w postaci półprzymiarki i łączki został – za oddane

¹⁶ AGAD, AWiRE, ks. 2, k. 207–208v.

¹⁷ *Ibidem*, k. 227–227v.

¹⁸ *Ibidem*, k. 250–250v, 261.

¹⁹ *Ibidem*, k. 136v–137v.

jej usługi – Walenty Czerniecki, niewątpliwie krewny plebana łódzkiego z 1564 r. Grzegorza Czernieckiego²⁰.

Ciekawa sprawa dotyczy kowala Macieja, syna kowala Łysego, który zmarł 22 kwietnia 1596 r. Wdowa po nim, Barbara Jankówna, została oskarżona przed Janem Lipnickim, tenutariuszem niesułkowskim²¹ i łódzkim, o wymuszenie na mężu testamentu przez rodzeństwo zmarłego Macieja: Stanisława Łódzkiego, mieszczanina z Brzezina, i Agnieszkę Domagalinę. Jak zeznawali:

[...] i dobra nieruchome od nas braciej swej oddalił, czego że nic nie mógł, gdyż prawem pospolitem zabroniono i że żaden na śmiertelnej pościeli nie może oddać, tylko ruchome rzeczy jako o tym na piśmie już ma Municipali Articulo 65 et Speculo Saxonum lib: 1 articulo 52.

Przywołany artykuł dotyczy bowiem sytuacji: „Których dóbr testamentem nie może oddać, które może”²². Z kolei Barbara z dziewierzem kowalem Jędrzejem oświadczyli, że Stanisław wziął z placu domowego to, co na niego w spadku przypadło, tj. kowalnię, miechy kowalskie i młotek. Stanisław zeznał, że sprzedał te rzeczy po kowalu za 6,5 wiardunku (78 groszy), ale świadkowie zarzucili mu mijanie się z prawdą, gdyż rzeczy te były warte co najmniej 4 grzywny (192 grosze). Lipnicki rozstrzygnął spór w następujący sposób: Stanisławowi z domu nic się nie należy, natomiast przedmiotem działu ma być folwark, przy czym poszkodowaną – jak dotąd – była Agnieszka, która z dóbr ojcowskich i macierzystych nic jeszcze nie dostała. W wyroku tenutariusz przysądził Barbarze trzecią część majątku, bo razem z mężem się go dorabiała, 2/3 miało otrzymać rodzeństwo Macieja, a 6 grzywien stanowił legat dla Kościoła. Nakazał też sporządzić inwentarz ruchomości w domu Macieja i wnieść go do ksiąg²³.

Wskazane przykłady pokazują, że testament sporządzano w wyjątkowych okolicznościach, takich jak brak własnego potomstwa, ochrona nieletniego potomstwa z drugiego małżeństwa przed roszczeniami starszych dzieci, podział majątku zachowanej przez ojca do śmierci po częściowym wydzieleniu dzieci, wreszcie korekty

²⁰ *Ibidem*, k. 227, 276v, 286–286v.

²¹ Niesułków, obecnie wieś w woj. łódzkim, pow. Zgierz, gmina Stryków, ówczesna siedziba klucza majątkowego biskupstwa włocławskiego (S.M. Zajączkowski, *Uwagi nad dziejami dóbr łaznowskich i niesułkowskich biskupstwa włocławskiego do końca XVI wieku*, Łódź 2000, s. 38–39), w skład którego wchodziły także Łódź miasto i Łódź Stara Wieś (*ibidem*, s. 3, 33–36).

²² *Vide*: B. Groicki, *Tytuły prawa...*, s. 185.

²³ AGAD, AWiRŁ, ks. 2, k. 250a–252. Inwentarz dóbr pozostawionych przez kowala Macieja – *ibidem*, k. 323–323v. Por. K. Justyniarska-Chojak, *Inwentarze pośmiertne z mabych i średnich miast Małopolski (w XVI–XVIII wieku)*, Kielce 2020.

działów. Niewątpliwie także Kościół zabiegał o testamenty na piśmie, w których uwzględniano legaty na jego rzecz, aby zabezpieczyć je przed zakusami spadkobierców²⁴. Można też w tym widzieć wpływ środowiska, z którego wywodzili się donatorzy. Łodzianie korzystający z testamentu jako środka zabezpieczenia praw beneficjentów należeli do elity miasta i byli ze sobą często blisko spokrewnieni. Małgorzata Samsonowa była żoną Wojciecha Samsona, syna Stanisława Samsona, ławnika (1528) i rajcy (1531–1536). Jagna [Agnieszka] Pawłowa była córką Mikołaja Jałochy, testatora z 1575 r., siostrą Michała Jałochy, ławnika łódzkiego (1587–1598). Niemalże znaczenie miał też z pewnością fakt obecności w tych rodzinach duchownych, którzy doceniali znaczenie słowa pisanego. Synem Małgorzaty Samsonowej był ksiądz Andrzej Samsonek. Ławnicy i rajcowie byli też z reguły świadkami spisanych testamentów, co sprzyjało upowszechnieniu się obyczaju porządkowania spraw majątkowych, aby – jak argumentowano – powstrzymać spory i kłótnie w rodzinie w obliczu prawa i na piśmie²⁵.

Do elity miejskiej należał także Klemens Czarny, zwany tak w odróżnieniu od ławnika Klemensa Białego, zasiadającego w ławie w latach 1564–1565²⁶. Klemens Czarny rozpoczął karierę od urzędu ławnika łódzkiego w 1561 r. i sprawował go do 1572 r., za czasów wójta szlachcica Jakuba. Następnie został rajcą w 1573 r. i sprawował ten urząd do śmierci w 1594 r. W tym czasie burmistrzami byli: Klimek Doczekała (1573–1584) i jego następca Mikołaj Kasprzyk [Kacprzyk, Kaprzyk]. To za jego kadencji 11 kwietnia 1585 r. burmistrz i rajcy miasta Łodzi – w tym Klimek Czarny – pozwolili Maciejowi Doczekałikowi wybudować miejski ratusz²⁷. Klemens Czarny uczestniczył także we wspólnym posiedzeniu ławy i rady 26 stycznia 1594 r., na którym obecny był wójt Wawrzyniec z ławnikami: Wojciechem Słąką i Michałem Jałochą, oraz burmistrz Mikołaj Kasprzyk z rajcami: Maciejem Śwignią i właśnie Klimuntem Czarnym. Wpisano wówczas akt sprzedaży ratusza łódzkiego, zbudowanego przez Macieja Ratusznego Doczekałika kosztem własnym i za pieniądze jego teściowej Zofii. Nabywcą i użytkownikiem ratusza, z wyjątkiem wieży wystawionej przez samorząd, gdzie znajdował się urząd, został Jan Kamizela i jego żona Marusia [Małgorzata] Kawnielanka, którzy wydali na ten cel 62 grzywny²⁸. Ostatni raz Klemens był obecny na posiedzeniu 10 lutego 1594 r., kiedy to do księgi wpisano jego testament.

²⁴ Vide ostatnio: K. Justyniarska-Chojak, *Uroczystości funeralne w małopolskich miastach w świetle inwentarzy pośmiertnych (XVI–XVIII wiek)*, KHKM 2019, R. LXVII, nr 3, s. 323–324.

²⁵ AGAD, AWiRŁ, ks. 2, k. 113.

²⁶ *Ibidem*, k. 97.

²⁷ Cf. Łódź 1423–1823–1973. *Zarys dziejów i wybór dokumentów*, oprac. R. Rosin, M. Bandurka, Łódź 1974, s. 112–113.

²⁸ AGAD, AWiRŁ, ks. 2, k. 293v–295.

O pochodzeniu Klemensa Czarnego i jego rodzinie wiemy niewiele. Trudności z ustaleniem jego genealogii – ale też innych mieszczan łódzkich – wynikają z braku stabilności nazw własnych. Często bowiem nawet dwaj bracia rodzeni noszą odmienne miana. Jedne mają charakter patronimiku, a inne przezwisk. O Klimku Czarnym wiadomo, że miał brata stryjecznego księdza Stanisława Skoneczkę, który 7 grudnia 1570 r. sprzedał mu dwa ogrody. Jeden ogród za 6 grzywien, leżący w sąsiedztwie z jednej strony Dziada, z drugiej zaś Doczekały, rozciągał się od opłotek aż do rzeki. Drugi ogród za 8 grzywien, leżący między Szmarzem i Kostanem, ciągnął się od *stegien* (sciegny, ściegny)²⁹ aż do rzeki. Połowę zagonów drugiego ogrodu ksiądz zostawił sobie w użytkowanie aż do śmierci³⁰.

Idąc tropem stosunków rodzinnych, przyjrzyjmy się rodzinie Skonecznych/Skoniecznych, o których zachowało się trochę informacji. Pierwszym tego nazwiska był Wojciech Skoneczny, wspomniany w 1526 r., ławnik od 1537 r. Jego żoną przed 1527 r. została Agnieszka, siostra Benedykta z Grodziska, która kupiła wówczas ogród w Łodzi od Zygmunta Salamonowicza. W inwentarzu dóbr biskupstwa włocławskiego z 1534 r. wspomniany został jedyny Skonieczny, który płacił 14 groszy czynszu z domu, trzech ogrodów i półtora roli³¹. Chodzi tu niewątpliwie o Wojciecha. Opłata należała do kilku wyższych w mieście. Spośród 71 płatników w Łodzi w tej samej wysokości czynsz od domów, ogrodów i ról płacił jeszcze Smarzewski i Śwignonia; najwyższy czynsz płacił zaś Wyszek – 16 groszy. Sytuuje to rodzinę Skoniecznych w elicie majątkowej miasta. W 1538 r. Wojciech zapisał żonie Agnieszce dom i przymiarek pod *Niedźwiedziem*³², dając jej prawo do ich zastawu na koszty związane z karierą syna Jana, który sposobił się do uzyskania święceń kapłańskich³³. Rozporządzenie powyższe należy traktować jako zapis ostatniej woli, bowiem Wojciech 25 lutego 1538 r. wspomniany został już jako zmarły. Wówczas to jego syn,

²⁹ Stegna to ścieżka, droga, którą pędziło się bydło na pastwisko – *Słownik staropolski*, t. VIII, red. nac. S. Urbańczyk, Wrocław 1977–1981, s. 439–440. S.B. Linde (*Słownik języka polskiego*, t. V, wyd. 2, Lwów 1859, s. 232) wywodzi ten wyraz od germańskiego Steig, Steg, oznaczającego ścieżkę, która przybrała postać: stecka, steczka, stedzka (*ibidem*, s. 449).

³⁰ AGAD, AWiRŁ, ks. 2, k. 159–161v.

³¹ Cf. T. Nowak, *Mieszczanie Łodzi w inwentarzu z 1534 roku – kwestie identyfikacyjne*, [w:] *Sic erat in votis. Studia i szkice ofiarowane Profesorowi Zbigniewowi Anusikowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin. Rzeczpospolita w czasach nowożytnych*, red. M. Karkocha, P. Robak, Łódź 2017, s. 83, 92.

³² Niedźwiedź, nazwa wykarczowanej puszczy – cf. M. Koter, *Geneza układu przestrzennego Łodzi przemysłowej*, Warszawa 1969, s. 31. Ulica Niedźwiedzia na Widzewie znana jest od 1936 r. – D. Bieńkowska, E. Umińska-Tytoń, *Nazewnictwo miejskie Łodzi*, wyd. 2, Łódź 2013, s. 111.

³³ AGAD, AWiRŁ, ks. 1, k. 72v–73; ks. 2, k. 6v. Cf. T. Nowak, *op. cit.*, s. 92–94.

discretus Jan, zastawił przymiarek pod *Niedźwiedziem* Maciejowi Jankowi z Rokicia za kopę groszy. Świadkiem tej transakcji był jego brat Klemens, który oświadczył, że pole to nie należy do niego. W kwietniu 1540 r. Agnieszka Skonieczna z synami sprzedała odziedziczony po mężu dom, stojący na końcu drogi w sąsiedztwie Gorgoniowej, za 8 grzywien Katarzynie Trzebieckiej. Prawdopodobnie wtedy potrzebowała pieniędzy na cel wskazany przez jej męża. W 1541 r. Jan, już wyświęcony („actu presbiter”), wspólnie z matką kupił za 6 grzywien od Anny Soczewiny dom leżący między domami Jakuba Ciupki z jednej strony i siedliskiem Klimaszowskim z drugiej strony, należącym do Wawrzyńca Klimasa. Jan zatem pozostawał we wspólnym gospodarstwie z matką, natomiast Klemens gospodarował samodzielnie. Tylko raz wystąpił z nazwiskiem. Klimek Skoneczny wspomniany został 2 stycznia 1541 r. przy okazji transakcji Jana Dąbrowy, który zastawił ogród leżący z jednej strony Wojciecha Wyszka, z drugiej strony właśnie Klimka³⁴. W 155[1] r. wspomniano Marcina Skonecznego z bratem, zapewne stryjeczne rodzeństwo Jana i Klimka³⁵.

O dobrach Skonecznych – a ściślej ich położeniu – dowiadujemy się przypadkowo przy okazji transakcji majątkowych sąsiadów. Wiadomo, że mieli role we wszystkich trzech polach, tak jak inni mieszczanie. W 1526 r. Agata Jagielczanka sprzedała Mikołajowi Barzyńskiemu ze Zgierza swoje dobra. Stanowiły je role na *Pogorzeli*³⁶ między Wojciechem Skonecznym a Mikołajem Kuchem; role w polu *Wiązowa*³⁷ między Skonecznym i Janem Królem; role w trzecim polu *Niedźwiedź* między Słąką i Skonecznym. W 1529 r. Mikołaj Zębalka zabezpieczył zakład na dwóch rolach – jednej w polu pod wsią Rokicie między Skonecznym i Królem, drugiej – w polu pod wsią Rąbień³⁸ między Skonecznym i Jakubem Słąką. W 1533 r. Wawrzyniec Klemens zastawił pół łanu na *Niedźwiedziu* i przymiarki między Wojciechem Skonecznym i Jankiem. W 1537 r. Józef Dąbrowski sprzedał pole na *Niedźwiedziu* koło Skonecznego, oraz przymiarek przez rzekę także koło Skonecznego³⁹.

Wiadomo, że Klemens Czarny miał przymiarki na *Niedźwiedziu* i w *Wzdżarach*⁴⁰. W 1567 r. ksiądz Jędrzej Samsonek z matką Marusią sprzedał Smarzom za

³⁴ AGAD, AWiRŁ, ks. 2, k. 4v, 18, 19v, 21.

³⁵ *Ibidem*, k. 45.

³⁶ Pogorzel, nazwa wykarczowanego ogniem miejsca w puszczy. Cf. *Słownik staropolski*, t. VI, red. nac. S. Urbańczyk, Wrocław 1971, s. 297; M. Koter, *op. cit.*, s. 30; K. Badziak, *Zarys dziejów Łodzi do 1918 roku*, [w:] *Łódź. Monografia miasta*, red. S. Liszewski, Łódź 2009, s. 34.

³⁷ W 1523 r. odnotowano pole pod Wiązową – AGAD, AWiRŁ, ks. 1, k. 56.

³⁸ Rąbień, wieś w gminie Aleksandrów Łódzki, pow. zgierski w woj. łódzkim.

³⁹ AGAD, AWiRŁ, ks. 1, k. 67v; ks. 2, k. 3–3v, 8, 9v.

⁴⁰ Wzdżary, nazwa pochodzi od słowa żar i oznacza miejsce wypalone w lesie, podobnie jak wyrazy: żary i Żory. Cf. K. Rymut, *Nazwy miast Polski*, Wrocław 1980, s. 281, 282.

24 grzywny swą majątność po ojcu Wojciechu Samsonie, tj. *pótrolek* i przymiarki do niego należące⁴¹. Przymiarek na *Niedźwiedziu* leżał między Królem i Klimkiem Czarnym. Dnia 8 kwietnia 1571 r. mieszczanin Stanisław Kostań sprzedał Michałowi Jałosikowi ogród za 15 grzywien. Ogród położony był między ogrodem Klimka Czarnego i Macieja Koziaka i rozciągał się od *stegien* aż do rzeki⁴². Chodzi zapewne o ten sam przymiarek/ogród za rzeką, który był w posiadaniu Wojciecha Skoniecznego, co dodatkowo potwierdza filiację Klimka od Wojciecha.

Przymiarek na *Wzdżarach* po raz pierwszy odnotowano w księdze miejskiej 10 czerwca 1571 r.⁴³ Tego dnia bowiem Anna Koślina z dziećmi sprzedała go za 2 grzywny Kubie. Przymiarek Anny sąsiedował z jednej strony z działką Klemensa Czarnego, z drugiej zaś Klemensa Białego. Dnia 7 października 1575 r. Klemens Czarny udał się wraz z burmistrzem Klimkiem Doczekałą i radnymi: Maciejem Świgonią, Mikołajem Kasprzykiem i Wojciechem Ciupką, oraz dwoma ławnikami: Stanisławem Zębalką i Tomaszem Chometką, do domu chorego Mikołaja Jałochy, który zeznał przed nimi swój testament. Pięciu zamężnym córkom, wydanym za mąż do Rzgowa, Pabianic i Rokicia, zapisał pieniądze jako ich posagi. Nieruchomości dostały się synom: Michałowi, Walentemu i Jakubowi, zaś Paweł i Piotr dostali spłatę pieniężną. Położenie ról, które przypadły synom, zostało dokładnie określone. Przy okazji dowiadujemy się, że Klimek Czarny miał przymiarek na *Wzdżarach*, gdyż obok niego dostał przymiarek Michał. Drugi przymiarek leżał w Kozinach⁴⁴ przez rzekę, obok działki Walentego i Jakuba⁴⁵.

Dnia 2 sierpnia 1593 r. zasiadał w radzie miejskiej, przed którą Sebastian Roszkowicz sprzedał swą majątność w Łodzi po rodzicach Janowi Roszkowi i jego żonie Marusi za 8 grzywien, tj. plac z jednej strony koło Marcina Domagałki, a z drugiej strony od ulicy Wodnej aż do stawu, oraz czwartą część ogrodu od rzeki do

⁴¹ W sprawie układu pól, w tym o Długich i Nowych Przymiarkach, cf. M. Koter, *op. cit.*, s. 31, 34, ryc. 3; R. Rosin, *Miasto Łódź i wieś podłódzkie od początku XV do schyłku XVI w.*, [w:] *Łódź. Dzieje miasta*, red. R. Rosin, t. I (*Do 1918 r.*), red. B. Baranowski, J. Fijałek, wyd. 2, Warszawa–Łódź 1988, s. 77–109, 90–91, 151, ryc. 3; K. Badziak, *op. cit.*, s. 34–35.

⁴² AGAD, AWiRŁ, ks. 2, k. 113v, 163–163v.

⁴³ Nadział w postaci Pola Wdżarowego, zwanego Piaszczystym („agrum seu fundum in Lodzia Wdżarowe arenosum Piaszczyste dictum”), mieszkańcy Łodzi otrzymali od biskupa Jakuba Uchańskiego w 1561 r., który usankcjonował wtedy ich wcześniejsze nabytki jako przymiarki. Cf. *Łódź 1423–1823–1973...*, s. 110; M. Koter, *op. cit.*, s. 31; R. Rosin, *op. cit.*, s. 91; K. Badziak, *op. cit.*, s. 29, 35. Wdżary były użytkowane przez mieszczan co najmniej od początku XVI w. W 1502 r. burmistrz Jan Dąbrowski sprzedał pół łana przymiarków m.in. „in Wsdżary” – AGAD, AWiRŁ, ks. 1, k. 26v.

⁴⁴ Koziny, wieś, obecnie w granicach miasta Łodzi.

⁴⁵ AGAD, AWiRŁ, ks. 2, k. 168–168v, 207–208.

drogi Lutomierskiej. Z tych pieniędzy spłacił długi ojcowskie, m.in. 3 grzywny zwrócił Klemensowi Czarnemu⁴⁶.

W testamencie wymieniono tylko dzieci Klimka, zatem nieznaną z imienia jego żona już nie żyła. Pozostawił trzech synów: Wojciecha, Stanisława i Marka, oraz cztery córki: Dorotę, Zofię, Katarzynę i Annę. Najstarszy Wojciech osiągnął samodzielność w latach siedemdziesiątych XVI w., od kiedy znamy liczne jego transakcje. Dnia 14 listopada 1578 r. kupił od Tomasza Słęczki dom za 15 grzywien, położony z jednej strony koło Jagny młynarczanki, z drugiej strony Macieja Kosiorka, w posesji rozciągającej się od ulicy do Zasadzińskiego⁴⁷. W 1580 r. nabył za 35 grzywien mienie Jana Rogulskiego i jego siostry Doroty. W skład wchodziły 2 *pótrołki* koło lasu i pod Rąbieniem, przymiarek zarzeczny, plac w rynku rozciągający się do stawu i drugi plac od uliczki rzecznej do rzeki. W lutym 1580 r. sprzedał Janowi Kuchowi plac za 3 grzywny koło gościńca, jeden z wcześniej nabytych. W lipcu 1582 r. kupił od Katarzyny Leżajskiej przymiarek za 8 grzywien koło Rąbienia. Jeszcze za życia ojca zasiadł w ławie. Od 1585 r. pełnił funkcję ławnika i był to z reguły początek kariery w samorządzie miejskim⁴⁸.

Klemens Czarny dokonał podziału majątku odziedziczonego po dziadzie i ojcu. Wojciech dostał połowę *pótrołka* i skład z drugiego *pótrołka* na *Pogorzeli*. W drugim polu pod Retkinią⁴⁹ otrzymał połowę *pótrołka* oraz pół przymiarka, czyli trzy składy na *Wzdżarach*. W trzecim polu przypadł mu cały przymiarek na tzw. *Korycisku*, a do tego ogród położony między Doczekałą i Dziadkiem. Podobny dział dostał drugi syn Stanisław, który objął role obok brata Wojciecha. Ogród Stanisława leżał na *stegnach* między ogrodami Kucha i Dupki. Największy udział w majątku Klemensa uzyskał najmłodszy z braci, czyli Marek. Podobnie jak bracia dziedziczył połowę *pótrołka* na *Pogorzeli* koło braci i Zębali. Ale już w polu pod Retkinią dostał całą włókę (30 morg), leżącą między rolami Kowalika i Kuby. Na *Wzdżarach* objął cały przymiarek obok braci i Michała Jałochy. W polu pod Rąbieniem przypadł mu cały *pótrolek* leżący między ziemią Hipolita i Nowaka. Na przymiarkach Kozinnych dostał łącznie półtora przymiarka w dwóch miejscach; jeden koło braci i Pawlika, a drugi koło Zębali i Wyrzucza. Ponadto na jego część składało się też pół przymiarka na *Nowych Przymiarkach* koło Świgoni i Nowaka. Wspólnie z braćmi dziedziczył przymiarek na *Długich Przymiarkach*. Ogród Marka leżał na *stegnach* koło ogrodów Michała Jałochy i Smarza.

⁴⁶ *Ibidem*, k. 291–291v.

⁴⁷ *Ibidem*, k. 217.

⁴⁸ *Ibidem*, k. 224, 224v–225, 233v, 235, 250, 268.

⁴⁹ Retkinia, wieś, obecnie w granicach miasta Łodzi.

W sumie działły Wojciecha i Stanisława stanowiły: jeden *pótrolek*, jeden przymiarek, sześć składów roli i ogród. Marek zaś dostał półtora *pótrołków*, włókę, trzy przymiarki, dwa składy pól i ogród. Nie oznacza to szczególnego uprzywilejowania najmłodszego z synów. Synowie już funkcjonowali jako samodzielni gospodarze i najpewniej w momencie zakładania rodziny dostali wydział, co pozwoliło im na usamodzielnienie się. Marek zbudował dom, rozumieć należy, że własnym kosztem, w którym zamieszkał Klemens i który zapewnił dla siebie utrzymanie do końca życia. Na barki Marka spadło też wyposażenie swych sióstr. Posąg każdej z nich wynosił 6 grzywien, Klemens dał Dorocie 3 grzywny, Annę spłacił w całości, zatem Marek musiał wydać jeszcze 15 grzywien dla Zofii, Katarzyny i na ostatnią ratę dla Doroty.

Prezentowany testament wymienia wielu mieszczan łódzkich, posiadających role w różnych polach, oraz liczne nazwy topograficzne, obecnie nieistniejące. Daje także wgląd w poznanie statusu majątkowego członka elity małego, rolniczego miasteczka, jakim w tym czasie była Łódź. Stanowi również drobny wkład w ocenę funkcjonowania miejscowych władz i pracy kancelarii miejskiej. Znajdujące się w testamencie słowa ukazują ówczesny łódzki folklor lub dialekt językowy i dlatego zostawiamy je w ich czystej postaci źródłowej, aby mogły posłużyć zainteresowanym takim językiem innym badaczom⁵⁰.

TEKST ŹRÓDŁOWY

Oryg.: Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Akta wójtowskie i radzieckie miasta Łodzi, ks. 2, k. 296–297v.

Testamentum providi nec non laboriosi Clementis, consulis oppidi Łodzian

Sprawa opatrznego Climunta Czarnego. Tenże Climunt Czarny przysedłszy przed nasz radziecki urząd przed burmistrza Mikołaja Kasprzyka⁵¹ i przed radzkie miejskie: piersy Maciej Śwignonia⁵², wtóry Bartosz Domagała⁵³, trzeci samże ten Climunt, którego się sprawa toczy, insi którzy przy nich siedzą wedłuk obyczaju

⁵⁰ Podobnie jak aneks w artykule K. Mrozowskiego, *Spór „o spadek y o ymienye” a kultura prawna mieszkańców Starej Warszawy w połowie XVI wieku*, KHKM 2013, R. LXI, nr 2, s. 292–294.

⁵¹ Mikołaj Kasprzyk, ławnik w latach 1567–1572, następnie rajca (1573–1584) i burmistrz (1585–1599). Ta i pozostałe identyfikacje osób na podstawie ksiąg wójtowsko-radzieckich Łodzi 1–2. Osoby wspomniane w testamencie wymienia także J. Mączyński, *Nazwiska łodzian (XV–XIX wiek)*, Łódź 1970, s. 49–215 (alfabetycznie).

⁵² Maciej Śwignonia, ławnik w latach 1556–1563, rajca w latach 1564–1596.

⁵³ Bartosz Domagała, rajca w latach 1587–1598, burmistrz w roku 1602.

miejskiego. Przed tymże urzędem wyżej opisanym ten Climunt Czarny tak wyznał, iż syny swoje podarował i słusny rozdział między nimi zdziałał będąc na ten czas zdrowy na ciele i na umyśle dobrym. Naprzód Wociecha, starszego syna, daruje na Pogorzeli połowicą pułrolka, która połowica leży wedle Doczekałowego, a drugą stroną wedle tejże połowice. Temuż to Wociechowi w tymże polu na drugim pułrolku skład wedle Śwignoniego. Item w drugim polu pod Retkinią połowice pułrolka, która leży wedle Smarzewego⁵⁴, a drugą stroną [k. 296v] wedle drugiej połowice. Ku temu jeszcze pułprzemiarcze na Wzdziarach, to jest trzy składy, które leży jedną stroną wedle Kubinego⁵⁵. A w trzecie pole pod Rąbieniem cały przymiarek na Korycisku, który leży wedle Wójtowego⁵⁶, drugą stroną wedle Działkowego⁵⁷. Item na długich przymiarkach przymiarka długiego trzecia część leżąca podle Smarzewego. Ku temu jeszcze ogród to jest w opłotkach podle Doczekałowego⁵⁸ z jednej strony, z drugiej podle Działkowego. A z tym darem panu Bogu onego poruczam, to jest Wociecha, syna swojego. Item Stanisławowi, synowi weśrzedniemu, tamże na Pogorzeli daruję drugą połowicę pułwłóczka wedle tegoż Wociecha, brata jego. Ku temu jeszcze skład na drugim pułwłóczku wedle tegoż Wociecha, brata jego. Item w drugim polu pod Retkinią połowice pułrolka leżącą wedle tegoż Wociecha. Item na Wzdziarach przymiarka trzy składy wedle tegoż Wociecha. Item w trzecim polu pod Rąbieniem połowicę serokiego przymiarka leżącą wedle drugiej połowice, drugą stroną wedle Jałosinego⁵⁹. Item na długim przymiarku trzecia część przymiarka wedle tegoż Wociecha. Item ogród na sciegnach, który leży wedle Kucha⁶⁰, drugą stroną wedle Dupki⁶¹. A z tym darem Stanisława, syna swojego, panu Bogu poruczam. Item Markowi, trzeciemu synowi swojemu, daruje połowicę pułrolka na Pogorzeli wedle [k. 297] tychże bratów jego, a z drugiej strony wedle Zębaliwego⁶².

⁵⁴ W tym czasie żyli bracia: Jakub Smarz i Wojciech Smarz – rajca w 1585 r.

⁵⁵ Chodzi zapewne o role należące do Anny Kubiny, córki Mikołaja Jałochy, wdowy po Jakubie Kubie.

⁵⁶ W tym czasie wójtem łódzkim był Wawrzyniec Garnysz (1586–1598).

⁵⁷ Rodzina Dziadków w Łodzi występuje od połowy XVI w. Znani byli: Grzegorz Dziadek (1567–1580), Wojciech Dziadek (1572), Grzegorz Dziaduczki (1590) i Jadwiga Dziadkówna, żona Jana Kudli (1594).

⁵⁸ Klemens Doczekała, burmistrz w latach 1573–1584, następnie rajca (1585–1586), lub jego synowie: Grzegorz Doczekałik (1590) i Maciej Ratuszny Doczekałowicz (1585–1594).

⁵⁹ W 1594 r. żyli w Łodzi bracia: Michał, Piotr, Paweł i Jakub Jałochowie, synowie Mikołaja Jałochy, ławnika (1545–1576) i Katarzyny, z nich Michał był ławnikiem (1587–1598).

⁶⁰ Jan Kuch, ławnik (1596); Marcin Kuch (1595).

⁶¹ Rodzina Dupków znana w Łodzi od lat dwudziestych XVI w. W 1590 r. występował Bartosz Dupka.

⁶² Zębala/Zębalkowie przybyli do Łodzi w latach trzydziestych XVI w. z Radogoszczy. Współczesnym Klemensa Czarnego był Stanisław Zębalka, syn Wawrzyńca i Katarzyny, ławnik w latach 1574, 1580–1583, 1589 i 1594, oraz rajca (1598).

Item w drugim polu pod Retkinią całą włókę roley jedną stroną wedle Kowalikowego⁶³, drugą wedle Kuby. Item przymiarek cały na Wzdarach jedną stroną wedle tych bratów, a drugą stroną wedle Michała Jałochy. Item w trzecie pole Pod Rąbienie pułrolek leżący z jednej strony wedle Ipolitowego⁶⁴, a z drugiej strony wedle Nowakowego⁶⁵. Item połowice przymiarka serokiego jedną stroną wedle Stanisława brata jego, a drugą stroną wedle Pawlikowego⁶⁶. Item na tychże przymiarkach Kozinnych, drugi przymiarek jedną stroną wedle Zębalinego, a drugą stroną wedle Wyrzuczonego⁶⁷. Item na nowych przymiarkach pułprzymiarcze jedną stroną podle Świgninego, a drugą stroną wedle Nowakowego. Item długiego przymiarka trzecią część jedną stroną wedle drugiej braciej, a drugą stroną wedle Kuchowego. Item ogród na ścięgnach jedną strony wedle Michała Jałochy, a drugą stroną podle Smarza. Item dom, w którym mieszka ociec, ale ten Marek, syn młodszy, za swój własny grosz zbudował, znowu który dom leży wedle Paskudy⁶⁸, a drugą stroną wedle Kleścza⁶⁹. A ten Climunt ten dom Markowi, młodsemu synowi, słusnie darował ze wsytkim sprzętem, który jeno w tym domu i przy tym domu jest. A w tym domu ojca swojego ten Marek, syn młodszy, dochować ma do śmierci jego i k' temu jego roskazanie wypełnić. Naprzód [k. 297v] Dorocie, starszej sistrze, ma dać trzy grzywny ku drugim trzem grzywnom, które ociec sam dał. Item drugiej sistrze Zophii ma dać seść grzywien. Item Katarzynie seść grzywien. Item Annie młodsej wydał ociec jej, co przynależało na nie. Ty wsytki podarunki mają za wdzięczne przyjąć ku pierwszej odprawie od bratha swojego według roskazania ojcowego. A ten Climunt imienie swoje, które zapisał synom swoim miał je z dziada i od ojca i zostawuje sobie na nim słusne włodowanie do śmierci swojej. Z tym darem Marka, syna swojego, panu Bogu poruczam. Et testamentum hoc factum est coram residentia consulari Anno Domini 1594 feria Quinta post Dominicam Septuag[esime] [10 II].

⁶³ W tym czasie żyli bracia: Marcin i Szymon Kowalikowie (1569–1596).

⁶⁴ Chodzi zapewne o Hipolita Polczyka, krawca, znanego w 1583 r.

⁶⁵ Wojciech Nowak, ławnik w latach 1573–1576 i 1578–1585, jego synowie po Agnieszce Ciupczance to Łukasz, Stanisław i Jan (1590).

⁶⁶ Klemens Czarny miał w 1585 r. pole pod Retkinią koło Pawlika i przymiarek na Korycisku koło niego. Zapewne chodzi tu o Pawła, syna kowala Pawła i Agnieszki Jałoszanki – AWiRŁ, ks. 2, k. 250v, 258v.

⁶⁷ Maciej Wyrzuc, ławnik (1562, 1564–1575, 1582, 1585), lub jego syn Bartosz Wyrzucik, kuśnierz (1582, 1592).

⁶⁸ Rodzina Paskudów znana w Łodzi od 1527 r. AWiRŁ, ks. 1, k. 71–71v; ks. 2, k. 101v, 202–202v, 216v, 219.

⁶⁹ Rodzina Kleściców przeniosła się do Łodzi z Widzewa. Współczesnymi dla Klemensa Czarnego byli bracia: Wojciech i Szymon Kleśczykowie, synowie Bartłomieja Kleścza, ławnika w latach 1560–1575 i 1585.

Bibliografia (Bibliography)

Źródła archiwalne

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie [AGAD]

Akta wójtowskie i radzieckie miasta Łodzi [AWiRŁ], ks. 1–2.

Źródła drukowane

Groicki B., *Artykuły prawa Maydeburckiego, które zowią Speculum Saxonum*, Kraków 1558.

Groicki B., *Tytuły prawa majdeburckiego*, wyd. K. Koranyi, Warszawa 1954.

Opracowania

Adamska A., „Stąd do wieczności”. Testament w perspektywie piśmienności pragmatycznej na przełomie średniowiecza i epoki nowożytnej, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2013, R. LXI, nr 2, s. 185–200.

Badziak K., *Zarys dziejów Łodzi do 1918 roku*, [w:] *Łódź. Monografia miasta*, red. S. Liszewski, Łódź 2009, s. 27–61.

Bieńkowska D., Umińska-Tytoń E., *Nazewnictwo miejskie Łodzi*, wyd. 2, Łódź 2013.

Groicki B., *Porządek sądów i spraw miejskich prawa majdeburckiego w Koronie Polskiej*, wyd. K. Koranyi, Warszawa 1953.

Justyniarska-Chojak K., *Inwentarze pośmiertne z małych i średnich miast Małopolski (w XVI–XVIII wieku)*, Kielce 2020.

Justyniarska-Chojak K., *Uroczystości funeralne w małopolskich miastach w świetle inwentarzy pośmiertnych (XVI–XVIII wiek)*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2019, R. LXVII, nr 3, s. 323–336. <https://doi.org/10.23858/KHKM67.2019.3.003>

Katalogi testamentów mieszkańców miast z terenów Korony i Wielkiego Księstwa Litewskiego do 1795 roku, red. U. Augustyniak, t. V (*Testamenty z ksiąg sądowych małych miast polskich do 1525 roku*), oprac. A. Bartoszewicz, K. Mrozowski, M. Radomski, K. Warda, red. A. Bartoszewicz, Warszawa 2017.

Koter M., *Geneza układu przestrzennego Łodzi przemysłowej*, Warszawa 1969.

Linde S.B., *Słownik języka polskiego*, t. V, wyd. 2, Lwów 1859.

Łódź 1423–1823–1973. Zarys dziejów i wybór dokumentów, oprac. R. Rosin, M. Bandurka, Łódź 1974.

Mączyński J., *Nazwiska łodzian (XV–XIX wiek)*, Łódź 1970.

Mikuła M., *Tradycje prawne w regulacjach testamentowych w miastach Królestwa Polskiego XIV–XVI wieku: prawo sasko-magdeburskie, prawo kanoniczne i rzymskie oraz prawodawstwo lokalne*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2020, R. LXVIII, nr 2, s. 131–158. <https://doi.org/10.23858/KHKM68.2020.2.001>

Mrozowski K., *Spór „o spadek y o ymienye” a kultura prawna mieszkańców Starej Warszawy w połowie XVI wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2013, R. LXI, nr 2, s. 277–294.

Nowak T., *Mieszczanie Łodzi w inwentarzu z 1534 roku – kwestie identyfikacyjne*, [w:] *Sic erat in votis. Studia i szkice ofiarowane Profesorowi Zbigniewowi Anusikowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin. Rzeczpospolita w czasach nowożytnych*, red. M. Karkocha, P. Robak, Łódź 2017, s. 81–98.

Rosin R., *Miasto Łódź i wieś podłódzkie od początku XV do schyłku XVI w.*, [w:] *Łódź. Dzieje miasta*, red. R. Rosin, t. I (*Do 1918 r.*), red. B. Baranowski, J. Fijałek, wyd. 2, Warszawa–Łódź 1988, s. 77–109.

Rymut K., *Nazwy miast Polski*, Wrocław 1980.

Słownik staropolski, t. VI, red. nacz. S. Urbańczyk, Wrocław 1971.

Słownik staropolski, t. VIII, red. nacz. S. Urbańczyk, Wrocław 1977–1981.

Szymczak A., *Średniowieczna księga wójtowsko-radziecka Łodzi*, „Rocznik Łódzki” 2008, t. LV, s. 135–145.

Zajączkowski S.M., *Uwagi nad dziejami dóbr łaznowskich i niesułkowskich biskupstwa wrocławskiego do końca XVI wieku*, Łódź 2000.

Notka o autorach

Prof. dr hab. Alicja Szymczak – historyk, emerytowany pracownik Uniwersytetu Łódzkiego.

Zainteresowania naukowe: nauki pomocnicze historii, zwłaszcza genealogia, heraldyka, źródłoznawstwo, epigrafika.

alicia.szymczak@uni.lodz.pl

Prof. dr hab. Jan Szymczak – historyk, emerytowany pracownik Uniwersytetu Łódzkiego.

Zainteresowania naukowe: historia Polski średniowiecznej, zwłaszcza Polski Centralnej, historia wojskowości, genealogia, epigrafika.

jan.szymczak@uni.lodz.pl